

Businessplan

BuildInG Build In Groningen

"De broedplaats voor de innovatieve bouw"

Groningen, december 2015

Verantwoording

Project	Businessplan BuildInG
Opdrachtgever	Economic Board Groningen en de Hanzehogeschool Groningen
Status	Rapport
Projectleider	5.1.2e
Auteur	
Kenmerk	BD / 4181 / 1531

Colofon

E&E advies
Laan Corpus den Hoorn 300
9728 JT Groningen
Telefoon (050) 360 44 33
info@eeadvies.nl
www.eeadvies.nl

Inhoudsopgave

Managementsamenvatting	4
1. Introductie van BuildInG	6
1.1 Aanleiding	6
1.2 Benutten van kansen	7
1.3 Leeswijzer	7
2. Missie, visie en doelstellingen van BuildInG	9
2.1 Visie	9
2.2 Missie	9
2.3 Doelstelling	9
2.4 Ambitie	10
3. Beschrijven van BuildInG	11
3.1 Functies van BuildInG	11
3.2 Locatie	11
3.3 Gebruikers	13
3.4 Positionering en profilering van BuildInG in het krachtenveld	14
4. Organisatie en governance	16
4.1 Ontwerpcriteria	16
4.2 De interne organisatie en governance	17
5. Stappenplan, planning en risico's	19
5.1 Strategie	19
5.2 Stappenplan en planning	19
5.3 Risicoanalyse	20
6 Financiële planning en meerjarenperspectief	21
6.1 Scope	21
6.2 Beschrijven investering	21
6.3 Exploitatiebegroting en benodigde financiering	21
Bijlage I Lijst gesprekspartners ontwikkeling businessplan	23
Bijlage II Context	25

Managementsamenvatting

Door de aardgaswinning in Noord-Nederland heeft Noord-Oost Groningen te maken met aardbevingen. Met als gevolg veel schade aan woningen, gebouwen en infrastructuur. De komende jaren zullen in het aardbevingsgebied in Noord-Oost Groningen enorme bouwactiviteiten plaatsvinden om deze schade aan woningen, gebouwen en infrastructuur te herstellen. BuildInG speelt hierop in en wordt de broedplaats waar bedrijven, kennis- en onderwijsinstellingen en burgers elkaar kunnen ontmoeten en nieuwe toepassingen getest en gevalideerd kunnen worden.

BuildInG wil Noord-Nederland wereldwijd op de kaart gaan zetten als het kennis- en innovatiecentrum, waar bouwinnovaties op het gebied van aardbevingsbestendig, levensloopbestendig en energiezuinig bouwen zijn bedacht en getest door bestaande, maar ook door nieuwe innovatieve bedrijven. In 2030 moet de rest van Nederland, Europa en de Wereld naar Groningen komen om te zien en te leren hoe gebouwen en woningen toekomstbestendig zijn gemaakt. Hierdoor zal Noord-Nederland, nog lang nadat alle woningen zijn hersteld, profiteren van een nieuw cluster van bedrijven en kennis- en onderwijsinstellingen dat duurzaam zal zorgen voor hoogwaardige bedrijvigheid en werkgelegenheid.

Zowel start-ups, zzp-ers als MKB-ers en het grootbedrijf kunnen gebruik maken van de faciliteiten van BuildInG. BuildInG is een open innovatie testcentrum en een plek waar technologieën worden gecertificeerd. BuildInG beschikt naast testruimte voor bedrijven ook over ruimte voor onderwijs en onderzoek. Onderzoekers die in (Noord-) Nederland onderzoek doen naar aardbevingsbestendig- en innovatief bouwen kunnen bij BuildInG op één plek (samen)werken. BuildInG biedt tevens ruimte aan waar (MBO, HBO en WO) opleidingen, cursussen, symposia en workshops gegeven kunnen worden. BuildInG geeft en ontwikkelt zelf geen opleidingen en cursussen, maar biedt ruimte aan partijen (o.a. EPI-kenniscentrum) die dit wel doen. Building wordt naast een plek voor onderwijs, onderzoek en bedrijven ook een plek voor de bewoners van het aardbevingsgebied. Een bezoek van bewoners aan het Experience center is voor hen de manier om inspiratie op te doen wat er op het gebied van aardbevingsbestendige bouw mogelijk is en om zich te laten voorlichten over nieuwe producten en technieken. Het is een middel om vertrouwen van de inwoners terug te winnen. Doordat bedrijven, onderwijs- en kennisinstellingen, overheden en burgers elkaar gaan ontmoeten bij BuildInG, zal het onderling vertrouwen toenemen.

Het innovatiecentrum zal zich in het midden positioneren: tussen bedrijven, kennis- en onderwijsinstellingen, de overheid en de burgers. De belangen van individuele stakeholders staan niet voorop, maar het algemene belang. BuildInG is van en voor iedereen, en is toegankelijk voor iedereen. De kosten van BuildInG zullen in eerste instantie door derden moeten worden gedekt. BuildInG wil zo snel mogelijk onafhankelijk zijn van subsidies door eigen inkomsten te genereren.

BuildInG heeft een zo compact mogelijke organisatie, zodat het geld zoveel mogelijk terecht komt waar het nodig is en het eenvoudiger is om daadkrachtig te zijn. Bovenstaande is onder andere mogelijk doordat er wordt aangesloten bij EnTranCe, zodat een gedeelte van de kosten gedeeld kunnen worden (shared service gedachte).

BuildInG is een faciliteit die zijn functie zal vervullen zo lang het nodig is. Zodra de basisfinanciering geregeld is zal BuildInG starten. Eerst in een minimalistische vorm, bijvoorbeeld in de vorm van een aantal portacabins op het terrein, voordat het gebouw gereed is. Het uiteindelijke gebouw dat naar verwachting eind 2016 gereed zal zijn is

aardbevingsbestendig, duurzaam en de grondstoffen die gebruikt worden kunnen zoveel mogelijk worden hergebruikt.

Het gebouw zal bestaan uit drie delen, namelijk: kantoorruimte waar bedrijven, overheden en kennis- en onderwijsinstellingen gebruik van kunnen maken, een deel van de ruimte zal worden gereserveerd voor meetapparatuur (met een aparte funding) en een deel van de ruimte zal worden opgesteld als testruimte waar onder andere aardbevingen gesimuleerd kunnen worden. Daarnaast wordt een gedeelte van het buitenterrein beschikbaar gesteld voor onderzoek naar aardbevingsbestendige bouw.

BuildInG wordt naar verwachting gesitueerd ten noorden van de Zernike Campus Groningen naast het al bestaande innovatiecentrum EnTranCe¹. Er is gekozen voor deze locatie, omdat EnTranCe als belangrijke partner hier aanwezig is en de locatie zich bevindt dichtbij het aardbevingsgebied. BuildInG wil graag aanhaken bij de technische en organisatorische infrastructuur van EnTranCe, aangezien de twee innovatiecentra in elkaars verlengde liggen en veelal dezelfde diensten aanbieden.

---

¹ EnTranCe staat voor het Energy Transition Centre. Hier bouwt het bedrijfsleven, ondernemers en onderwijs aan de energievoorziening van morgen.

1. Introductie van BuildInG

1.1 Aanleiding

Het uiteindelijke doel van Build In Groningen, oftewel BuildInG, is om Groningen wereldwijd op de kaart te zetten als het kennis- en innovatiecentrum, waar talloze bouwinnovaties op het gebied van aardbevingsbestendig, levensloopbestendig en energiezuinig bouwen -zowel gestandaardiseerde als maatwerk oplossingen- zijn bedacht en getest door bestaande, maar ook door veel nieuwe innovatieve bedrijven. De herstructureringsopgave heeft de regio op grote voorsprong gezet, waardoor kennis internationaal vermarkt wordt. Hierdoor zal Noord-Nederland, nog lang nadat alle woningen zijn hersteld, profiteren van een nieuw cluster van bedrijven en kennis- en onderwijsinstellingen dat duurzaam zal zorgen voor hoogwaardige bedrijvigheid en werkgelegenheid.

Door de aardgaswinning in Noord-Nederland heeft met name Noord-Oost Groningen te maken met een toenemend aantal aardbevingen. Met als gevolg veel schade aan woningen, gebouwen en infrastructuur. De komende jaren zullen in het aardbevingsgebied in Noord-Oost Groningen enorme bouwactiviteiten plaatsvinden om deze schade aan woningen, gebouwen en infrastructuur te herstellen. Echter, het is belangrijk dat de bouwsector naast het uitvoeren van de herstelwerkzaamheden, ook inzet op innovatieve activiteiten, waarbij de bewoners van het gebied het uitgangspunt moet zijn.

Verwacht wordt dat veel innovaties op het gebied van aardbevingsbestendig bouwen niet bij de traditionele bouwbedrijven vandaan zullen komen maar door toeleveranciers van bouwmaterialen, de onderzoeks- en onderwijswereld en door enkele sectoren die de bouw raken, waaronder de ICT-sector, de gezondheidszorg, de mobiliteit- en de energiesector. Echter, op dit moment is er geen centrale plek in Noord-Nederland waar deze bedrijven en kennis- en onderwijsinstellingen elkaar kunnen ontmoeten, kennis kunnen uitwisselen en hun innovaties kunnen testen en ontwikkelen. Met als gevolg dat bedrijven elders in Nederland of in het buitenland hun producten testen en kennis- en onderwijsinstellingen en bedrijven niet goed op de hoogte zijn van de huidige innovatieve ontwikkelingen op het gebied van aardbevingsbestendig bouwen. Alle relevante kennis over toekomstbestendig wonen moet beschikbaar zijn voor alle partijen, zodat co-creatie gestimuleerd wordt. BuildInG is de plek die dit mogelijk maakt.

De Hanzehogeschool Groningen en de Economic Board Groningen hebben het plan opgevat bovenstaande te clusteren op de centrale plek 'BuildInG'. BuildInG is een nieuwe, centrale broed- en ontmoetingsplaats voor de aardbevingsbestendige- en innovatieve bouw. Bedrijven, zowel zzp-ers als MKB-ers en grote bedrijven kunnen bij BuildInG nieuwe technologieën testen, valideren en delen. Daarnaast wil BuildInG lesruimte aanbieden. BuildInG zal zelf geen lesprogramma ontwikkelen of les geven, maar biedt les- en ontwikkelruimte aan partijen die dit wel doen. Zodat studenten en professionals op een locatie les kunnen krijgen op het gebied van aardbevingsbestendig- en innovatief bouwen.

BuildInG wordt een test-, kennis- en ontmoetingscentrum op het gebied van innovatieve bouwmaterialen en aardbevingsbestendige bouw met cross-overs naar de sectoren energie, ICT, mobiliteit, domotica en health. In deze nieuwe broedplaats hebben bedrijven, studenten, onderzoekers, overheden met vragen en goede ideeën over aardbevingsbestendig bouwen en de uitdagingen die daarbij horen de

mogelijkheden, de faciliteiten, de technologieën en het beste netwerk om plannen te ontwikkelen voor producten en diensten waar het aardbevingsgebied om vraagt. Daarnaast is het een inspirerende omgeving waar toegepast onderzoek en testen kunnen worden uitgevoerd.

Zo wordt in Groningen kennis opgebouwd, die wereldwijd kan worden toegepast.

1.2 Benutten van kansen

Het imago van het aardbevingsgebied heeft door de aardbevingen en de in bijlage 2 genoemde structurele problemen een deuk gekregen. Het is tijd dat het aardbevingsgebied zich opnieuw uit gaat vinden. Hoe? Door de herstelwerkzaamheden te zien als een kans. De vrij traditionele sectoren moeten een kanteling maken van het naoorlogse productiedenken terug naar transitiedenken. Het is belangrijk om de schouders eronder te zetten en kansen te benutten. Of zoals Winston Churchill zei 'Never let a good crisis go to waste'.

Het aantal woningen en gebouwen dat verstevigd moeten worden loopt uiteen volgens verschillende onderzoeken. Duidelijk is dat het een enorme opgave is. De meeste gebouwen in het gebied zijn gebouwd op basis van ongewapend metselwerk, een constructie die zeer schadegevoelig is wanneer aardbevingen zich voordoen. Dit vraagt om (voortdurend) herstel en om preventieve maatregelen. Echter, per woning gaat het herstellen en het nemen van preventieve maatregelen veel geld² kosten, daarnaast duurt het met de huidige middelen lang om al deze woningen en gebouwen veilig te maken³.

BuildInG kan er voor zorgen dat er in Noord-Nederland innovatievere, snellere en goedkopere oplossingen worden bedacht, waardoor in een relatief korte tijd een veilige en comfortabele woonomgeving aan de inwoners geboden kan worden. Mét cross-overs naar de energiezuinige bouw, levensloopbestendig wonen, mobiliteit en slimme woningen (domotica), want naast het inzetten op herstelwerkzaamheden biedt de aardbevingsopgave de kans om ook in te zetten op duurzame en innovatieve activiteiten rondom de bouw. Uit de analyse in bijlage 2⁴ blijkt dat er in Noord-Nederland en het aardbevingsgebied legio bedrijven gevestigd zijn die met bovenstaande opgave aan de slag kunnen gaan. Innovaties van deze bedrijven moeten ervoor zorgen dat Groningen wereldwijd op de kaart komt te staan als de kennis- en innovatieregio op het gebied van aardbevingsbestendige bouw en innovatieve bouwmaterialen.

1.3 Leeswijzer

De Hanzehogeschool Groningen en de Economic Board Groningen leggen in dit businessplan hun ambities vast en de weg waarlangs zij deze ambities willen bereiken.

In hoofdstuk 2 wordt een nadere toelichting gegeven op de missie, visie en de doelstellingen van het innovatiecentrum BuildInG. In hoofdstuk 3 wordt de organisatie nader getypeerd door onder andere de functionaliteiten van BuildInG te beschrijven. Hoofdstuk 4 beschrijft de organisatie en de governance. In hoofdstuk 5 wordt het stappenplan gepresenteerd dat leidend zal zijn voor de verdere uitwerking van het

² Er worden getallen genoemd van gemiddeld €200.000 euro per woning.

³ Onderzoeksbureau van Rossum, 2015

⁴ In bijlage 2 wordt de context van het aardbevingsgebied geschetst, met een beschrijving van de relevante sectoren.

businessplan tot een concreet werkplan. Het laatste hoofdstuk bevat de investerings- en exploitatiebegroting voor BuildInG.

2. Missie, visie en doelstellingen van BuildInG

2.1 Visie

Het bedrijfsleven, de onderwijswereld en de overheid in Groningen slaan de komende jaren de handen ineen om ervoor te zorgen dat alle bouwactiviteiten in het kader van het regionaal herstelprogramma leiden tot een nieuwe en bloeiende economie, gedreven door kennis, ondernemerschap en ervaring. In 2030 moet de rest van Nederland, Europa en de Wereld naar Groningen komen om te zien en te leren hoe woningen en gebouwen toekomstbestendig zijn gemaakt. Dit zet Groningen wereldwijd op de kaart als het kennis- en innovatiecentrum op het gebied van aardbevingsbestendig bouwen en innovatieve bouw, met cross-overs naar de energiezuinige bouw, levensloopbestendig wonen, mobiliteit en domotica. Dit alles zonder subsidies en niet aan de leiband van de overheid, maar getrokken en voortgestuwd door bedrijven en kennis- en onderwijsinstellingen.

2.2 Missie

Vertrekpunt voor het innovatiecentrum BuildInG zijn de enorme bouwactiviteiten die de komende jaren zullen plaatsvinden in het aardbevingsgebied. Echter, het is belangrijk dat de sector naast het uitvoeren van de herstelwerkzaamheden, ook inzet op duurzame en innovatieve activiteiten. Hiermee kan de regio namelijk naar verwachting, nog lang nadat alle woningen, gebouwen en infrastructuur zijn hersteld, profiteren van een nieuw cluster van bedrijven en kennis- en onderwijsinstellingen dat duurzaam zal zorgen voor werkgelegenheid. Nieuwe en duurzame werkgelegenheid is belangrijk aangezien naast de aardgas gerelateerde problematiek de regio wordt geconfronteerd met structurele problemen (o.a. werkloosheid, ontgroening en vergrijzing).

BuildInG kan bijdragen aan het oplossen van deze maatschappelijke opgaven. Door bedrijven, studenten en onderzoekers met goede ideeën over aardbevingsbestendig bouwen én de uitdagingen die daarbij komen kijken (energie, logistiek, domotica) te faciliteren. Er ligt een belangrijke opgave om samen met deze sectoren in een gezamenlijk platform naar verbindingen te zoeken, om de traditionele bouw uit te dagen. Zo kan de sector alle kansen oppakken die ervoor zorgen dat er duurzame en innovatieve activiteiten rondom de bouw in Groningen zullen ontplooiën.

2.3 Doelstelling

BuildInG heeft als centrale doelstelling om ervoor te zorgen dat de bouw- en de cross-over sectoren snel alle kansen oppakken die ervoor zorgen dat er duurzame en innovatieve activiteiten in en rond de bouw in Noord-Nederland zullen ontplooiën. In deze broedplaats kunnen innovaties worden getest en ontwikkeld, kan kennis worden gebruikt om eigen ideeën te voeden en kunnen resultaten worden gepresenteerd aan bedrijven en bewoners. Doordat partijen elkaar gaan ontmoeten bij BuildInG, zal het onderling vertrouwen toenemen. Het innovatiecentrum zal op praktijk & innovatie, onderwijs & onderzoek en als 'experience center' de volgende doelstellingen nastreven.

Praktijk en innovatie

Building faciliteert bedrijven op het gebied van aardbevingsbestendig bouwen. Zowel start-ups, zzp-ers als MKB-ers en grootbedrijf kunnen gebruik maken van de faciliteiten van BuildInG. Zij kunnen bij BuildInG hun personeel laten bijscholen en hun ideeën voeden met kennis van andere bedrijven en onderzoekers van kennis- en

onderwijsinstellingen. Naast een opleidings- en ontmoetingsplaats is BuildInG ook een testcentrum. Bij BuildInG kunnen bedrijven gebruik maken van flexibele huisvesting (portacabins) en testinfrastructuur om in een veilige omgeving technologieën te testen en te valideren. Vervolgens kunnen deze technologieën hier ook worden gecertificeerd. Ook geeft BuildInG bedrijven de mogelijkheid hun innovaties te presenteren aan andere bedrijven, kennis- en onderwijsinstellingen, overheden en ook aan bewoners.

Onderwijs en onderzoek

BuildInG heeft naast testruimte voor bedrijven ook fysieke ruimte voor onderwijs en onderzoek. Onderzoekers die in (Noord-) Nederland onderzoek doen naar aardbevingsbestendig- en innovatief bouwen kunnen bij BuildInG op één plek (samen)werken. Zo kan kennis makkelijk worden uitgewisseld, ook tussen de bedrijven en de kennis- en onderwijsinstellingen, aangezien zij allen in BuildInG een plek krijgen.

BuildInG biedt tevens ruimte aan waar (MBO, HBO en WO) opleidingen, cursussen, symposia en workshops gegeven kunnen worden. BuildInG geeft en ontwikkelt zelf geen opleidingen en cursussen, maar biedt ruimte aan partijen die dit wel doen. Deze mogelijkheid is bijvoorbeeld interessant voor het EPI-kenniscentrum. Graag wil BuildInG de mogelijkheden voor een eventuele samenwerking met het EPI-kenniscentrum verkennen. Tevens wil BuildInG zich graag nationaal profileren en onderdeel worden van een nationaal kennisnetwerk, bijvoorbeeld van de TU Delft en/of Bouwcampus Rotterdam. De opleidingen, cursussen, symposia en workshops richten zich op de aardbevingsbestendige bouw met cross-overs naar de energiezuinige bouw, levensloopbestendig wonen en domotica en moeten leiden tot het verhogen van het kennisniveau van bestaande bedrijven in de regio over bovenstaande onderwerpen.

Experience center BuildInG

Building wordt naast een centrum voor onderwijs, onderzoek en bedrijven ook een centrum voor de bewoners van het aardbevingsgebied. Bewoners kunnen bijvoorbeeld een rondleiding krijgen in BuildInG. In het Experience center zijn de nieuwste technologieën op het gebied van aardbevingsbestendige bouw te zien. Een bezoek van bewoners aan het Experience center is voor hen de manier om goed geïnformeerd te worden wat er allemaal op het gebied van aardbevingsbestendige bouw mogelijk is. Zo krijgen bewoners een idee wat voor technieken zij in hun eigen huis kunnen toepassen. Bedrijven, onderzoekers en bewoners kunnen elkaar zo ontmoeten en elkaar inspireren. Het is een middel om vertrouwen van de inwoners terug te winnen. Bovenstaande kan samen met EnTranCe worden opgezet.

2.4 Ambitie

De ambitie van BuildInG is om snel met oplossingen te komen die de burgers in het aardbevingsgebied veiligheid en comfort bieden op het gebied van wonen en bovendien van positieve invloed zijn op de werkgelegenheid in Groningen.

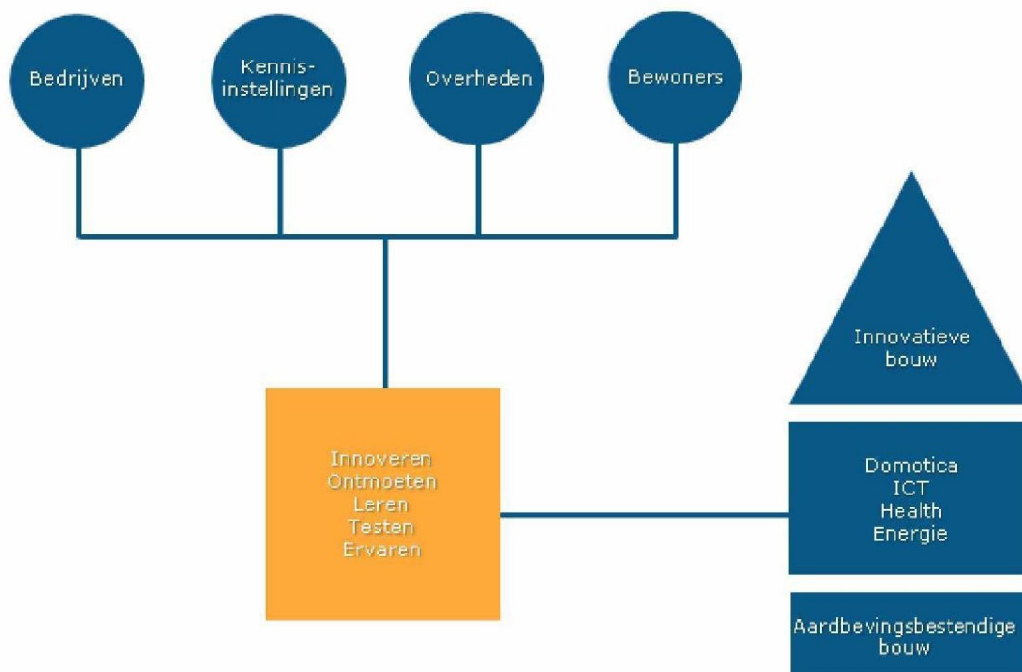
3. Beschrijven van BuildInG

3.1 Functies van BuildInG

BuildInG heeft de volgende functies:

1. BuildInG is een broedplaats voor aardbevingsbestendig bouwen en innovatieve bouwmaterialen, met cross-overs naar de energiezuinige bouw, levensloopbestendig wonen, mobiliteit en domotica.
2. BuildInG is een ontmoetingsplaats waar bedrijven, kennis- en onderwijsinstellingen en bewoners elkaar kunnen ontmoeten.
3. BuildInG is een incubator die versnelde groei van starters naar succesvolle ondernemingen mogelijk maakt.
4. BuildInG is een testcentrum voor bouwinnovaties.
5. BuildInG is een experience centrum waar bewoners, bedrijven en kennis- en onderwijsinstellingen bouwinnovaties kunnen 'ervaren'.

Figuur 1: Conceptueel model BuildInG

3.2 Locatie

BuildInG wordt gesitueerd ten noorden van de Zernike Campus Groningen naast het al bestaande innovatiecentrum EnTranCe⁵. Er is gekozen voor deze locatie, omdat EnTranCe als belangrijke partner hier aanwezig is en de locatie zich bevindt dichtbij het aardbevingsgebied. BuildInG wil graag aanhaken bij de technische en organisatorische infrastructuur van EnTranCe, aangezien de twee innovatiecentra in elkaars verlengde liggen en veelal dezelfde diensten aanbieden. EnTranCe richt zich

⁵ EnTranCe staat voor het Energy Transition Centre. Hier bouwt het bedrijfsleven, ondernemers en onderwijs aan de energievoorziening van morgen.

gezamenlijk met het bedrijfsleven en onderwijs op de energievoorziening van morgen en BuildInG op de innovatieve- en aardbevingsbestendige bouw. Zij kunnen bijvoorbeeld samenwerken aan het energieneutraal en aardbevingsbestendig huis van de toekomst. Tevens kunnen beide partijen hun kosten naar beneden brengen door gezamenlijk gebruik te maken van bepaalde faciliteiten en menskracht (shared service gedachte).

BuildInG is een faciliteit die zijn functie zal vervullen zo lang het nodig is. Zodra de basisfinanciering geregeld is zal BuildInG starten. BuildInG zal gelijk open zijn. Eerst in een minimalistische vorm, bijvoorbeeld in de vorm van een aantal portacabins op het terrein, voordat het gebouw gereed is. Het uiteindelijke gebouw dat naar verwachting eind 2016 gereed zal zijn is aardbevingsbestendig, energieneutraal en de grondstoffen die gebruikt worden kunnen zoveel mogelijk worden hergebruikt. Wanneer mensen door het gebouw lopen kunnen ze zien welke bouwtechnieken zijn gebruikt. Mensen moeten bij wijze door vloeren, muren en plafonds heen kunnen kijken om alle innovatieve producten en technieken die zijn toegepast in het gebouw te kunnen zien. Het gebouw heeft daarom de look-and-feel van een gebouw dat nog niet afgewerkt is.

3.3 Gebruikers

BuildInG verwacht interessant te zijn voor de volgende gebruikers: het bedrijfsleven, kennis- en onderwijsinstellingen, overheden en bewoners. Deze gebruikers hebben verschillende motieven om gebruik te maken van BuildInG. Zij willen gebruik maken van enkele of alle van de in paragraaf 3.1 genoemde functies. Hieronder worden deze gebruikers en hun verwachte behoeften in kaart gebracht:

1. Bedrijfsleven

- Bedrijven kunnen bij BuildInG gebruik maken van flexibele huisvesting (portacabins), testfaciliteiten en werkruimte om in een veilige omgeving technologieën te testen;
- Bedrijven kunnen door hun bedachte technologieën laten certificeren in BuildInG door een erkend bureau;
- Bedrijven kunnen bij BuildInG hun ideeën voeden met kennis van andere bedrijven en onderzoekers van kennis- en onderwijsinstellingen (open innovatie);
- Bedrijven kunnen via BuildInG makkelijker aan geschikt personeel komen (bijvoorbeeld werving en selectie van studenten);
- Bedrijven kunnen BuildInG gebruiken als ontmoetingsplaats om andere bedrijven en kennis- en onderwijsinstellingen te ontmoeten;
- Bedrijven kunnen hun innovaties hier presenteren aan andere bedrijven, kennis- en onderwijsinstellingen, overheden en ook aan bewoners;
- Bedrijven kunnen hun personeel door de opleidingspartners gevestigd in BuildInG bijscholen.

2. Kennis- en onderwijsinstellingen

- BuildInG biedt de infrastructuur voor toegepast onderzoek gerelateerd aan innovatieve- en aardbevingsbestendige bouw;
- BuildInG biedt ruimte aan de opleidingspartners voor onderwijs, zowel op MBO, HBO- en WO-niveau, op het gebied van innovatieve (aardbevingsbestendige) bouw gegeven;
- Kennis- en onderwijsinstellingen, evenals onderzoeksconsortia, kunnen gebruik maken van de bij BuildInG aanwezige faciliteiten.
- De specifieke kennis en expertise van BuildInG kunnen onderdeel zijn van samenwerkingsverbanden met andere kennis- en onderwijsinstellingen, onderzoeksorganisaties en bedrijven.

3. Overheden

- Overheden kunnen gebruikmaken van de flexwerkplekken die door BuildInG worden aangeboden. Hierdoor is het voor overheden makkelijker om op de hoogte te blijven van de ontwikkelingen;
- Overheden kunnen gebruik maken van de (presentatie)ruimten van BuildInG om bijvoorbeeld bijeenkomsten te houden gerelateerd aan innovatieve en aardbevingsbestendige bouw.

4. Burgers

- Burgers kunnen een rondleiding krijgen in BuildInG en de nieuwste producten en diensten op het gebied van innovatieve- en aardbevingsbestendig bouw zien;
- Zij kunnen in contact komen met bedrijven die bezig zijn met het ontwikkelen van producten en diensten voor de aardbevingsbestendige bouw.

3.4 Positionering en profilering van BuildInG in het krachtenveld

Positionering

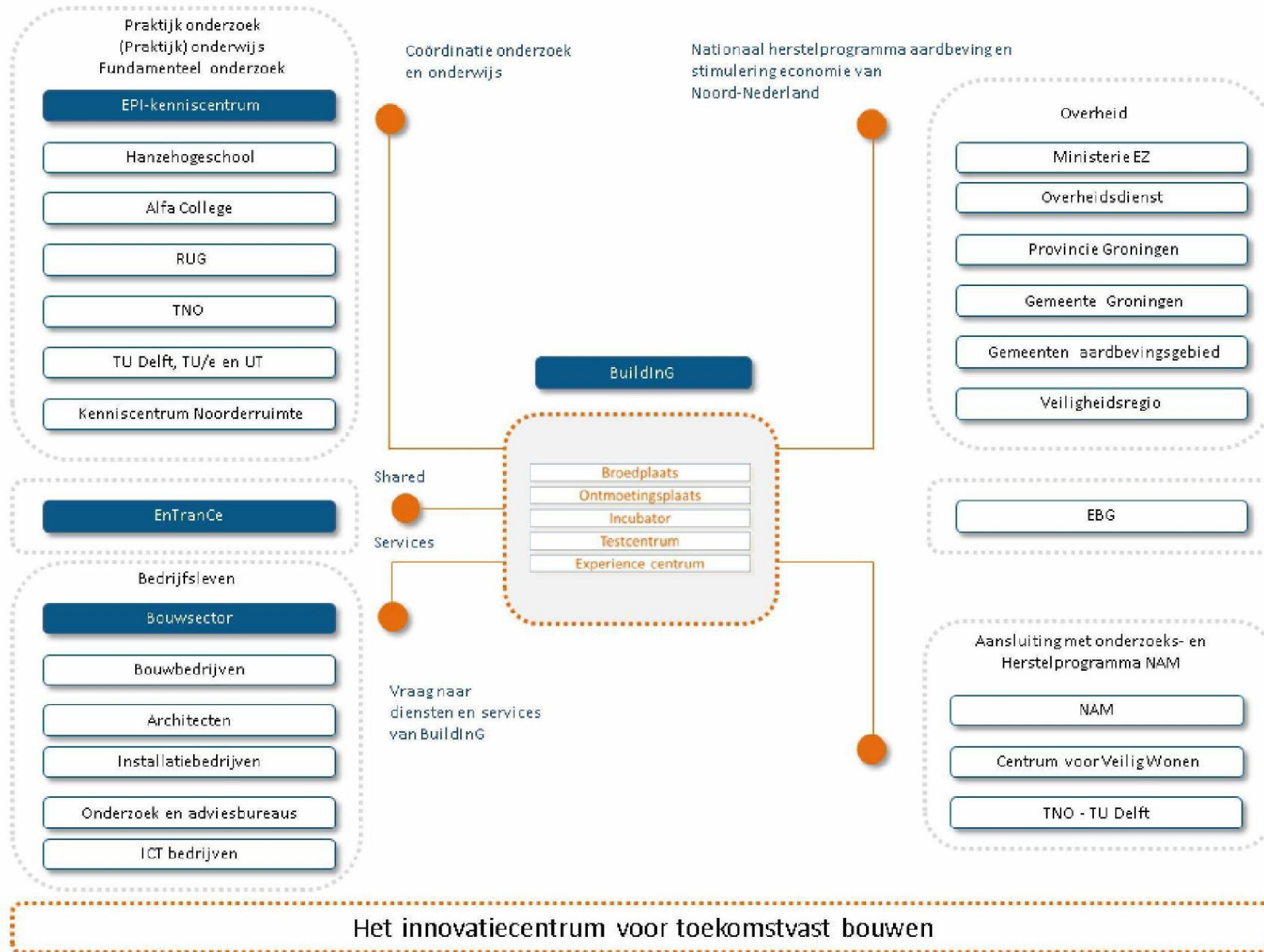
In onderstaand figuur wordt de positionering van BuildInG weergegeven. In het kader van de ontwikkeling van BuildInG is een stakeholdersanalyse uitgevoerd. Op basis van deze analyse is bepaald welke stakeholders veel interesse hebben in en invloed kunnen uitoefenen ten aanzien van de oprichting en realisatie van BuildInG. De positionering geeft inzicht in het krachtenveld waarin BuildInG gaat acteren. Belangrijk voor de positionering is dat BuildInG een onafhankelijke positie gaat innemen.

Profilering

BuildInG wordt een test-, kennis- en ontmoetingscentrum op het gebied van innovatieve bouwmaterialen en aardbevingsbestendige bouw met cross-overs naar de sectoren energie, mobiliteit, ICT, domotica en health. In deze nieuwe broedplaats hebben bedrijven, studenten, onderzoekers, overheden met goede ideeën over aardbevingsbestendig bouwen en de uitdagingen die daarbij horen de mogelijkheden, de faciliteiten, de technologieën en het beste netwerk om plannen te ontwikkelen voor producten en diensten waar Noord-Oost-Groningen en de wereld om vraagt. Daarnaast is het een inspirerende omgeving waar toegepast onderzoek en testen kunnen worden uitgevoerd.

Figuur 2: Positionering BuildInG

4. Organisatie en governance

4.1 Ontwerpcriteria

Belangrijke ontwerpcriteria voor de organisatie en werkwijze van het centrum zijn:

1. BuildInG is een vraaggerichte organisatie. Dit betekent dat BuildInG zich aansluit bij vragen, behoeften, ervaringen en oplossingen van bedrijven, kennis- en onderwijsinstellingen, burgers en overheden. Dit betekent ook dat BuildInG deze partijen hierbij gaat helpen, door de kennis van deze partijen te vergroten, maar ook door deze partijen te activeren zich (gezamenlijk) met de innovatieve (aardbevingsbestendige) bouw bezig te houden.
2. BuildInG is geen doel op zich, maar is een middel om een doel te bereiken: BuildInG heeft als centrale doelstelling ervoor te zorgen dat de bouwsector snel alle kansen oppakt, zodat duurzame en innovatieve activiteiten in en rond de bouw in Noord-Nederland zullen ontplooiën.
3. BuildInG is een instituut waar certificatie plaatsvindt. Producten die in BuildInG zijn getest en bewezen worden gecertificeerd door erkende bureaus. Van hieruit wordt de verbinding met het bestaande bedrijfsleven gezocht en worden verbindingen gelegd die ervoor zorgen dat de nieuwe producten en diensten daadwerkelijk worden gebruikt in de bouwopgave.
4. BuildInG heeft een zo compact mogelijke organisatie, zodat het geld zoveel mogelijk terechtkomt waar het nodig is en het eenvoudiger is om daadkrachtig te zijn. Bovenstaande is onder andere mogelijk doordat er (indien gewenst) wordt aangesloten bij EnTranCe, zodat een gedeelte van de kosten gedeeld kunnen worden (shared service gedachte).
5. BuildInG staat voor praktijkgerichte innovatie en praktijkgericht onderzoek. Het gaat om het samenspel tussen de praktijk en wetenschap. In BuildInG worden maatschappelijke problemen opgelost om vervolgens deze vragen door te vertalen naar praktische oplossingen, zoals producten of diensten.
6. BuildInG is onafhankelijk. Het innovatiecentrum zal zich in het midden positioneren: tussen bedrijven, kennis- en onderwijsinstellingen, de overheid en de burgers. De belangen van individuele stakeholders staan niet voorop, maar het algemene belang. Het centrum is van en voor iedereen, en is toegankelijk voor iedereen. De kosten van BuildInG zullen in eerste instantie door derden moeten worden gedekt. Dit gaat echter niet ten koste van de onafhankelijkheid van BuildInG. Wie betaalt bepaalt niet automatisch. Hier zullen in het begin heldere afspraken over worden gemaakt.
7. BuildInG heeft geen winstoogmerk. De doelstelling van BuildInG is de ondersteuning van bedrijven, kennis- en onderwijsinstellingen, overheden en burgers voor niet-commerciële, maatschappelijke doeleinden. Hoewel BuildInG geen winstoogmerk heeft, heeft BuildInG wel inkomsten nodig. Deze zullen aan het begin afkomstig zijn uit subsidies, giften en in-kind bijdragen. BuildInG wil zo snel mogelijk onafhankelijk zijn van subsidies door eigen inkomsten te genereren. Er moet een verdienmodel komen. Bijvoorbeeld: gebruikers van BuildInG zullen voor het gebruik van de faciliteiten om een vaste bijdrage gevraagd worden.

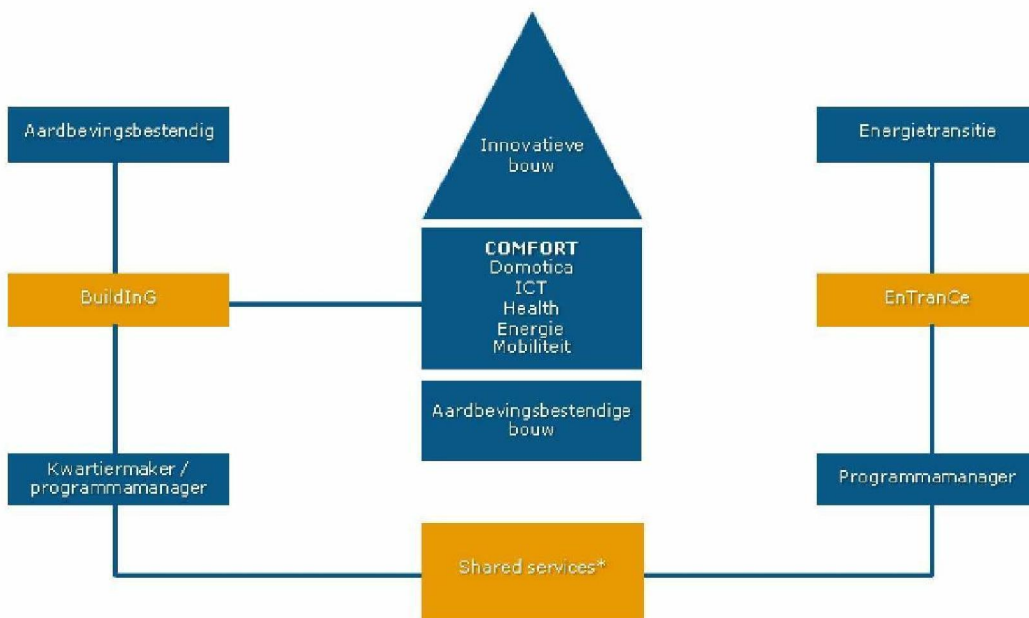

4.2 De interne organisatie en governance

Gestreefd wordt om het gebouw van BuildInG eind 2016 op te leveren. Echter, dit betekent niet dat BuildInG dan pas van start gaat. Gestreefd wordt om zo snel mogelijk bedrijven en kennis- en onderwijsinstellingen de mogelijkheid te bieden om kennis op te doen over innovatieve- en aardbevingsbestendige bouw en om plannen te ontwikkelen voor producten en diensten waar het aardbevingsgebied om vraagt. Bij voorkeur wil BuildInG morgen starten. Ook moeten burgers zo spoedig mogelijk de mogelijkheid krijgen om de nieuwste technieken op het gebied van innovatieve- en aardbevingsbestendige bouw op één locatie te bezichtigen. Een tijdelijk gebouw of meerdere kleine tijdelijke gebouwen/portacabins wordt/worden gebruikt totdat het gebouw van BuildInG klaar is. Om van BuildInG een succes te maken wordt uitgegaan van een operationele sterkte van 3-5 fte.

Voor de organisatie van BuildInG zijn verschillende scenario's denkbaar. Deze scenario's worden nader uitgezocht. De optie 'BuildInG wordt een onafhankelijke stichting en werkt samen met EnTranCe' is het meest denkbaar en wordt hieronder in een organogram weergegeven:

Figuur 3: Functioneel organogram BuildInG: BuildInG is een onafhankelijke stichting die samenwerkt met EnTranCe.

* Shared services: secretariaat, operations manager, communicatiemedewerker, accountmanager

Er zijn medewerkers nodig om de organisatiedoelstellingen te verwezenlijken. Hieronder wordt een doorkijk gegeven van verschillende functies die mogelijk nodig zullen zijn om van BuildInG een succes te maken:

Programmamanager. De programmamanager is verantwoordelijk voor de definitieve opzet en implementatie van het uitvoeringsprogramma. De programmamanager zal in het uitvoeringsprogramma vorm en inhoud geven aan de gewenste functionaliteit van BuildInG. In het werkplan zullen deelplannen worden opgenomen voor de ontwikkeling

en implementatie van de broed- en ontmoetingsplaats, de incubator, het testcentrum en het experience center.

Accountmanager. De accountmanager van BuildInG is de contactpersoon voor de klanten/gebruikers van BuildInG en richt zich op het onderhouden van deze contacten. Zijn/haar taak is het verkopen van de producten en de dienstverlening die BuildInG aan gaat bieden (de menukaart van BuildInG).

Shared services. EnTranCe en BuildInG kunnen bepaalde organisatieonderdelen delen om kosten te besparen. Gedacht wordt aan de volgende functies:

- Ondersteunende staf (secretariaat, administratie, personeelszaken).
- Operations manager. De operations manager van BuildInG beheert de technische infrastructuur en denkt mee met de gebruikers hoe bepaalde ideeën in de praktijk georganiseerd kunnen worden.
- Communicatiemedewerker. De communicatiemedewerker van BuildInG en eventueel EnTranCe onderhoudt en bouwt de contacten met de pers, sponsors, adverteerders, gebruikers van BuildInG en EnTranCe en organisatoren op en zet campagnes op.
- Het delen van infrastructuur en gekoppelde diensten (bijvoorbeeld energielasten, beveiliging, et cetera).

Tabel 1: Aantal fte per functie en totaal

Functie	FTE	Tijdelijk/ vast	Shared
Programmamanager	1	Vast	Nee
Accountmanager	1	Vast	Nee
Communicatie- & promotiemedewerker	1	Vast	Mogelijk
Ondersteunde staf	1	Vast	Ja
Operations manager	1	Vast	Ja
Totaal fte	5	5 vast	2 à 3

5. Stappenplan, planning en risico's

5.1 Strategie

BuildInG moet ervoor zorgen dat Groningen wereldwijd op de kaart komt te staan als het kennis- en innovatiecentrum op het gebied van aardbevingsbestendige- en innovatieve bouw. BuildInG is een middel om de kennis over aardbevingsbestendige- en innovatieve bouw te concentreren en vanuit daar banen te creëren. Zoals Wageningen internationaal bekend staat op het gebied van food, zo moet Groningen bekend staan op het gebied van aardbevingsbestendige- en innovatieve bouw. Hoe gaat BuildInG hier voor zorgen?

- Door samen te werken met het EPI-kenniscentrum, EnTranCe en andere bestaande initiatieven (Uitvoeringsprogramma NAM, programma Centrum voor Veilig Wonen, et cetera);
- Door open innovatie mogelijk te maken;
- Door vraaggericht te werken;
- Door producten en diensten van bedrijven te testen en certificeren;
- Door bedrijven, kennis- en onderwijsinstellingen, overheden en burgers samen te laten komen op één plek;
- Door onafhankelijk te zijn;
- Door geen winstoogmerk te hebben.

5.2 Stappenplan en planning

In onderstaand schema staan de eerste stappen in de totstandkoming van het innovatiecentrum BuildInG beschreven. Deze stappen worden deels parallel, deels volgordekelijk doorlopen.

Tabel 2: stappenplan opstartfase BuildInG

Tijdvak*	Stap
December	Communicatie. BuildInG bekend maken.
December	Stuurgroep benoemen
December	Op basis van businessplan financiering gaan regelen
Januari	Uitwerken partnermodel c.q. shared service model met EnTranCe
Januari	Opstellen werkplan BuildInG
Februari	Uitwerken functionele gebieden van BuildInG. Uitwerken en opzetten van: <ul style="list-style-type: none"> - De broedplaats - De ontmoetingsplaats - De incubator - Het testcentrum - Het experience center
Februari	Uitwerken van de benodigde fysieke infrastructuur
Februari	Vaststellen van het bouwontwerp (hoofdgebouw)
April	Start met het uitvoeringsprogramma

5.3 Risicoanalyse

Op basis van bovenstaand stappenplan is een eerste, korte risicoanalyse opgesteld. In onderstaande tabel zijn de risico's benoemd, indicaties opgenomen voor de kans dat de risico's zich voordoen en de mate van impact en mogelijke afdekkende maatregelen.

Tabel 3: Risicoanalyse oprichtingsfase BuildInG

Risico	Kans	Impact	Afdekkende maatregel
Geen financiering voor het plan	klein	hoog	Vroegtijdig overleg en bespreken van het businessplan met de beslissers
Lange doorlooptijd en ontwikkeltijd werkplan	groot	hoog	Per partnerorganisatie een stuurgroep lid aanwijzen en deze officieel benoemen Snelle benoeming programmamanager
Geen grote bekendheid BuildInG onder bedrijven	Gemiddeld	hoog	Z.s.m. een goed pr plan opstellen Z.s.m. pr capaciteit regelen Z.s.m. pr systemen organiseren Een goed kick-off moment organiseren Communicatie vanaf moment 1
EnTranCe ziet de shared service gedachte niet zitten	klein	hoog	Z.s.m. een gesprek aangaan met EnTranCe en goede afspraken maken.

6 Financiële planning en meerjarenperspectief

6.1 Scope

Voor de ontwikkeling van BuildInG is gekozen voor een organisch groeimodel. BuildInG richt zich in de eerste fase primair op bedrijven en kennis- en onderwijsinstellingen die zich bezighouden met of zich willen laten informeren over de aardbevingsbestendige bouw. Voor deze centrale broed- en ontmoetingsplaats wordt een aardbevingsbestendig en energieneutraal gebouw neergezet. Het gebouw zal bestaan uit drie delen, namelijk: kantoorruimte waar bedrijven, overheden en kennis- en onderwijsinstellingen gebruik van kunnen maken, een deel van de ruimte zal worden gereserveerd voor meetapparatuur (met een aparte fundering) en een deel van de ruimte zal worden opgesteld als testruimte waaronder aardbevingen gesimuleerd kunnen worden. Daarnaast wordt een gedeelte van het buitenterrein beschikbaar gesteld voor onderzoek naar aardbevingsbestendige bouw. Er wordt dus een basisinfrastructuur neergezet waar bovengenoemde partijen gebruik van kunnen maken. Daarnaast wordt aan deze partijen de mogelijkheid gegeven om in-kind in het gebouw of op het buitenterrein van BuildInG eigen testfaciliteiten neer te zetten. De ruimte van BuildInG zal verder worden ingericht door de diverse partijen, afhankelijk van hun behoeftes. In fase 1 zal voor de ontmoetingsfunctie gebruik worden gemaakt van de faciliteiten van EnTranCe.

In fase 1 zal BuildInG zich gaan richten op de aardbevingsbestendige bouw, met cross-overs naar de energieneutrale bouw. In fase 2 kunnen bedrijven die zich bezighouden met de levensloopbestendige bouw, mobiliteit en domotica ook gebruik maken van BuildInG. Tevens zal in fase 2 het Experience center worden geopend, zodat resultaten kunnen worden gepresenteerd aan bedrijven, kennis- en onderwijsinstellingen en burgers. Ook zullen de lesfaciliteiten van BuildInG, indien nodig, worden uitgebreid.

6.2 Beschrijven investering

In onderstaande tabel is aangegeven welke middelen nodig zijn om BuildInG te ontwerpen en te realiseren.

Tabel 4: Kosten bouw huisvesting

Kostensoort	Kostenplaats	Omschrijving	2016 (in €)
Huisvesting	Gebouw	Nieuwbouw: aardbevingsbestendig, zwaar gefundeerd en duurzaam	3.000.000
	Grond	Aanschaf grond	1.500.000
	Investering infrastructuur	Meetapparatuur, testapparatuur, kantoorinrichting, inrichting buitengebied	1.500.000
Totaal huisvesting			6.000.000

6.3 Exploitatiebegroting en benodigde financiering

In onderstaande tabel is aangegeven welke middelen nodig zijn om BuildInG te exploiteren. Het is nog niet duidelijk hoe BuildInG gefinancierd gaat worden. Hoewel BuildInG geen winstoogmerk heeft, heeft BuildInG wel inkomsten nodig. Deze zullen

aan het begin afkomstig zijn uit subsidies, giften en in-kind bijdragen. BuildInG wil zo snel mogelijk onafhankelijk zijn van subsidies door eigen inkomsten te genereren. Na verwachting zal BuildInG de eerste twee jaar afhankelijk zijn van subsidie. Ter dekking van de operationele kosten zal wel direct bij de start met een inverdienmodel worden gewerkt. Het inverdienmodel bestaat uit bijdragen van de gebruikers voor het gebruiken van de beschikbaar gestelde infrastructuur. Er wordt gestreefd om in het derde jaar voldoende inkomsten te genereren om de operationele kosten te dekken.

Tabel 5: Exploitatiebegroting 2016

Kosten	Kostenplaats	Omschrijving	2016 (in €)
Organisatie	Formatie	Kwartiermaker*	20.000
		Programmamanager**	75.000
		Accountmanager	40.000
		subtotaal	125.000
	Shared services EnTranCe	Secretariaat Manager operations IT-infrastructuur Communicatiemedewerker WEB-portal	
		subtotaal	73.000
		<i>Totaal organisatie</i>	200.000
Huisvesting	Vaste lasten	Gas, licht en water	pm
		Beveiliging	pm
		Afschrijving gebouw (20 jaar)	225.000
		Afschrijving infrastructuur	150.000
		<i>Totaal huisvesting</i>	pm
Inkomsten		Omschrijving	2016 (in €)
Inverdienmodel	Inkomsten kosten gebruik infrastructuur en 'in kind' bijdragen	Gebruik infrastructuur	pm
		In kind bijdragen	pm
*	Loonkosten werkgever (niet op basis van detachering).		
**	De programmamanager gaat afhankelijk van het groei-model programma's ontwikkelen. De kosten die hier eventueel aan verbonden zijn, zijn niet opgenomen in bovenstaande begroting.		
***	De inkomsten moeten de exploitatiebegroting dekken.		

Bijlage I Lijst gesprekspartners ontwikkeling businessplan

Naam	Organisatie
Henk Huberts	Alfa College
Maarten Volbeda	Bam Bouw en Techniek
Klaas de Boer	Bouwbedrijf de Boer
Maxime Verhagen	Bouwend Nederland
5.1.2e	Bouwend Nederland
5.1.2e	Bouwend Nederland
5.1.2e	Brands bouwgroep
Taco Bresser	Bresser
5.1.2e	Bureau Wassenaar
Jan Emmo Hut	Centrum Veilig Wonen
Peter Kruyt	Centrum Veilig Wonen
5.1.2e	Centrum Veilig Wonen
5.1.2e	DGMR Adviseurs
Jan Jaap Aué	EnTranCe
5.1.2e	EnTranCe
Jeroen Rijnhart	EPI-Kenniscentrum
Joost van Keulen	Gemeente Groningen
Jan Kleine	Gemeente Groningen
Jacob Prins	Geveke Bouw
5.1.2e	Goudstikker de Vries
Henk Pijlman	Hanzehogeschool Groningen
Han Limburg	Het Open Seismisch Sensor Grid
Theo van Wageningen	Ingenieursbureau Dijkhuis
5.1.2e	Jorritsma Bouw
5.1.2e	KAW Architecten
5.1.2e	KAW Architecten
Suzan Wierenga	KAW Architecten
5.1.2e	Kenniscentrum Noorderruimte
Aart Jacobi	Ministerie van Economische Zaken
Bertholt Leeftink	Ministerie van Economische Zaken
5.1.2e	Ministerie van Economische Zaken
5.1.2e	NAM
5.1.2e	NAM
5.1.2e	NAM
Hans Alders	Nationaal Coördinator Groningen
Peter Westra	Oosterhof Holman
Fokke Ophuis	Plegt-Vos
5.1.2e	Provincie Groningen
5.1.2e	Provincie Groningen
Patrick Brouns	Provincie Groningen
5.1.2e	Provincie Groningen
5.1.2e	Provincie Groningen
Paul van Bussel	Pvanb architecten
Rien Herber	Rijksuniversiteit Groningen
Sander de Brabander	Rottinghuis
Leo Koster	Royal HaskoningDHV
Marije Hulshof	Royal HaskoningDHV
5.1.2e	Team Nationaal Coördinator Groningen
5.1.2e	Team Nationaal Coördinator Groningen
5.1.2e	Team Nationaal Coördinator Groningen
5.1.2e	Team Nationaal Coördinator Groningen
Peter Kuenzli	Team Nationaal Coördinator Groningen
Jan Rots	Technische universiteit Delft
5.1.2e	Technische universiteit Delft
Joop Paul	Technische universiteit Delft

5.1.2e
Edward van der Meer

	TNO
	TNO
	TNO
	TNO
	Triade

Bijlage II Context

Deze bijlage schetst kort een beeld van de context waarbinnen het nieuwe centrum zich gaat begeven. De sectoren worden in beeld gebracht die met bovenbeschreven opgave aan de slag moeten gaan.

Demografie en economische omvang

Het aardbevingsgebied in Groningen telde op 1 juli 2015 120.430 inwoners⁶. 21% van de totale bevolking in de provincie Groningen woont in een van de elf gemeenten in het aardbevingsgebied. De toegevoegde waarde die in de negen gemeenten wordt gegenereerd bedraagt €2,8 miljard. Hiermee hebben de gemeenten een aandeel van 11% in het bruto regionaal product van Groningen en 0,5% van Nederland⁷. De negen gemeenten zijn vooral woongemeenten en in veel mindere mate werkgemeenten. Binnen de negen gemeenten zijn ongeveer 9.000 bedrijven en instellingen gevestigd die gezamenlijk goed zijn voor 43.000 banen. Dit is 16% van het totaal aantal banen in de provincie Groningen met 21% van de bevolking⁸.

Het aardbevingsgebied heeft een omvangrijke landbouwsector en -buiten de economische centra - kleinschalige bedrijvigheid. De economische centra bevinden zich in en om de havengebieden van Delfzijl en Eemshaven. De stuwende economische sectoren hier zijn de chemie, energie, en de zeehavenlogistiek. Deze kernen van economische bedrijvigheid en ontwikkeling hebben zich in de afgelopen jaren meer met elkaar en ook met de economische as Groningen-Assen verbonden⁹.

De belangrijkste sectoren, in termen van werkgelegenheid en vestigingen, zijn de landbouw, de bouw, de groot- en detailhandel, het onderwijs, de zorg en wellness. Samen zijn deze sectoren goed voor 56% (5.100) van alle vestigingen en voor 52% (21.600) van de banen in het aardbevingsgebied. De twee grootste sectoren zijn de Landbouw (met 17% van de vestigingen en 10% van de banen) en de detailhandel (9,5% van de vestigingen en 10% van de banen)¹⁰.

Het aardbevingsgebied heeft echter ook een aantal structurele problemen wat het kwetsbaar maakt. Zo heeft het gebied te kampen met bevolkingsdaling, vergrijzing en ontgroening, een gemiddeld laag opleidings- en inkomensniveau en een mismatch tussen vraag en aanbod op de arbeidsmarkt. Het aardbevingsgebied heeft een hoge werkloosheid¹¹. Het aardbevingsgebied heeft door de aardbevingen en de in deze alinea genoemde problemen een slecht imago. Een ommekeer is nodig.

Sectoren waar BuildInG zich op focus

Het uiteindelijke doel is Noord-Nederland wereldwijd op de kaart te zetten als het kennis- en innovatiecentrum op het gebied van aardbevingsbestendig- en innovatief bouwen, met cross-overs naar de energiezuinige bouw, levensloopbestendig wonen en domotica. Hieronder wordt van de bouw-, energie-, health- en de ict-sector het aantal vestigingen, de werkgelegenheid en (indien mogelijk) het aandeel van de sector in de regio weergegeven¹².

⁶ CBS, 2015, Bevolkingsontwikkeling per gemeente

⁷ CBS (bewerking E&E advies), 2014, Toegevoegde waarde per economische activiteit

⁸ LISA, 2014, Aantal banen en aantal vestigingen

⁹ Commissie Meijer, 2014, Vertrouwen in een duurzame toekomst

¹⁰ Provinciale Werkgelegenheidsregister Groningen, 2014, Vestigingen en banen per sector

¹¹ Commissie Meijer, 2014, Vertrouwen in een duurzame toekomst

¹² LISA, 2014, Aantal vestigingen en aantal banen

De kenmerken van de bouwsector

De uitdagingen op het gebied van herstel en preventie hebben vooral grote consequenties voor de bouwsector. Het betekent dat ondernemers en hun personeel zich nieuwe kennis en vaardigheden eigen moeten maken, gebaseerd op de laatste inzichten en gebruik makend van de nieuwste technische toepassingen. Dat betekent dat werkgevers en hun werknemers zich moeten bijscholen.

In het aardbevingsgebied gaat het om 2.325 werkzame personen¹³. Het zijn vooral bedrijven die op de regionale markt actief zijn. Het jaarlijkse productievolume van de bouwsector in het aardbevingsgebied bedraagt 420 miljoen euro¹⁴. De productie per arbeidsjaar is ongeveer 140.000 euro, waarvan twee derde bestaat uit materiaalkosten en een derde uit eigen toegevoegde waarde. Het gemiddelde bouwbedrijf is circa 3 personen groot, een kwart bestaat uit zzp'ers. In het bevingsgebied zijn slechts enkele grotere bouwbedrijven gevestigd¹⁵. Er kunnen een aantal conclusies getrokken worden:

- De meeste bouwbedrijven die in het bevingsgebied gevestigd zijn krijgen te maken met vragen rond herstel en preventie. Dat betekent dat een groot deel van de ondernemers en hun personeel van de laatste kennis en inzichten moeten worden voorzien, willen ze hun werk naar behoren kunnen uitvoeren.
- De sector in het bevingsgebied zelf is (momenteel) te klein om alle werkzaamheden aan te kunnen. Dat betekent dat een substantieel deel van het werk door bedrijven van buiten het gebied, (maar elders uit het Noorden) uitgevoerd gaat worden. Ook deze bedrijven zullen een deel van hun personeel moeten bijscholen.
- De bouwsector in Groningen bestaat vooral uit kleinere bedrijven.

De kenmerken van de energiesector

Energiereductie en de verduurzaming van de energieproductie zijn topprioriteiten in iedere beleidsagenda. Het Noorden heeft een goede uitgangspositie om van deze kansen te profiteren, wanneer het Noorden erin slaagt de transitie te maken naar een duurzame energieregio. In Noord-Nederland is een aantal grote bedrijven gevestigd in de energiesector, zoals de Gasunie en Gasterra. Daarnaast is een toenemende betrokkenheid van innovaties in het MKB zichtbaar. In Noord-Nederland bestaat de energiesector uit 25.050 banen. In Groningen zijn 890 bedrijven werkzaam in de energiesector, samen zijn deze 890 bedrijven goed voor 9.450 banen (9% van het totaal aantal banen in de provincie Groningen).

De kenmerken van de health sector

Health en voornamelijk healthy ageing, de kennis over gezond en actief ouder worden, krijgt in het Noorden veel aandacht. Het Noorden heeft in verhouding iets meer werkgelegenheid in Healthy Ageing gerelateerde activiteiten dan Nederland als geheel. Een grote concentratie van de werkgelegenheid bevindt zich rondom de stad Groningen. In totaal zijn er in Noord-Nederland 6.000 bedrijven en instellingen die hun werkzaamheden deels op Healthy Ageing richten. Gezamenlijk zijn deze organisaties goed voor 77.982 banen. In het aardbevingsgebied zijn er rond de 250 bedrijven en instellingen met in totaal 2.380 werknemers (3,1% van Noord-Nederland) die gerekend kunnen worden tot het Healthy Ageing cluster.

¹³ E&E advies, 2014, aantal werkzame personen in de bouwsector

¹⁴ CBS Statline, bewerking E&E advies

¹⁵ Vestigingenregister Groningen 2014

De kernmerken van de ICT sector

In Noord-Nederland telt de ICT-sector 3.760 bedrijven met ongeveer 11.000 banen. In het aardbevingsgebied zijn 240 bedrijven actief in de ICT-sector. Bij deze 240 bedrijven werken 390 mensen (4% van het totaal aantal banen in de ICT-sector in Noord Nederland). Echter, het aantal ICT banen zal aanzienlijk hoger liggen, omdat veel bedrijven en instellingen zelf ICT diensten in huis hebben.

Nu nog geldt voor afgestudeerden en werkzoekenden met een ICT-achtergrond dat zij moeizaam aan het werk komen in Noord-Nederland. Toch wordt er verwacht dat in de nabije toekomst het aanbod achterblijft op de vraag en hierdoor een groot tekort zal ontstaan. Echter, er moet hier een onderscheidt gemaakt worden tussen banen die geschikt zijn voor laagopgeleiden en hoogopgeleiden. De verwachting is dat het aandeel beroepen op hoger en wetenschappelijk niveau en de bovenkant van het MBO verder zal toenemen, het aandeel elementaire en lagere beroepen zal afnemen, aangezien banen die geautomatiseerd kunnen worden, geautomatiseerd zullen worden. De gemeenten in Noord-Oost Groningen tellen vergeleken met Nederland relatief veel MBO geschoolden¹⁶. Een groep die nu meer dan gemiddeld werkloos is. In Noord-Nederland is om deze reden o.a. de IT Academy opgericht. Deze organisatie is ontwikkeld door IBM Services Center Benelux in samenwerking met de Hanzehogeschool Groningen en Samenwerking Noord. De IT Academy biedt studenten, werkzoekenden en zijinstromers de gelegenheid een ICT-opleiding te volgen en werk te vinden in het Noorden. Met hetzelfde doel is het noordelijk samenwerkingsverband Samenwerking Noord¹⁷ opgericht.

¹⁶ GGD Groningen, 2010, kengetallen WMO

¹⁷ In dit samenwerkingsverband hebben 35 (semi) publieke organisaties de handen ineengeslagen om gezamenlijk als werkgevers de dreigende tekorten op de ICT-arbeidsmarkt het hoofd te bieden¹⁷.